

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCYZŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 6, 2018

SYLWIA PRAŚNIEWSKA

WARSZAWA

POLAK NA MUZYCZNYM OLIMPIE
– ARTYSTYCZNA DROGA
KRZYSZTOFA ŚMIETANY

Muzyczną karierę Krzysztofa Śmietany warto przemyśleć ze skupieniem i uwagą na przełomowych momentach i ich efektach, kluczowych wydarzeniach oraz na progresie wynikającym z silnej wiary w sens mierzenia najwyższej oraz z solidnej pracy każdego dnia.

Edukacja muzyczna Krzysztofa Śmietany rozpoczęła się już w piątym roku życia, dzieciństwo upłynęło w domu, w którym wszyscy słuchali muzyki klasycznej i jazzowej. Ojciec grał na skrzypcach ze słuchu i z jego inicjatywy Krzysztof podjął naukę na tym instrumencie. Brat Jarosław Śmietana także kształcił się muzycznie i został wybitnym gitarzystą jazzowym.

Decyzja o wyborze zawodu muzyka zapadła wyjątkowo wcześnie, już w szkole podstawowej. Śmietana nie uniknął momentów zwątpienia, ale przewycięzył je i przypomina, że muzyk „musi umieć wykazać się hartem ducha, żeby poradzić sobie z niepowodzeniami i iść do przodu”. Znaczący jest fakt, że już od VI klasy szkoły podstawowej miał możliwość uczyć się u profesora akademickiego – Zbigniewa Szlezera, który edukował go aż do ukończenia Akademii Muzycznej w Krakowie.

Od 1975 roku Krzysztof Śmietana grał w Capelli Cracoviensis – swoim pierwszym profesjonalnym zespole. Dyrektor Capelli – Stanisław Gałoń-

ski zawsze dawał szansę młodym ludziom, przyjmował do orkiestry studentów i promował młode talenty. W latach 1977–1980 Śmietana występował z Polską Orkiestrą Kameralną – wykonywał solową partię w wybranych „Koncertach brandenburskich” (II i V) i wraz z zespołem odbywał tournée. W 1978 roku wziął udział w Konkursie Skrzypcowym im. Carla Flescha w Londynie i dostał się do finału, w którym zdobył piątą nagrodę. Tam po raz pierwszy spotkał Yfraha Neamana, który był jurorem konkursu i odegrał bardzo ważną rolę w jego życiu¹. Rok później otrzymał czwartą nagrodę na Konkursie im. Fritza Kreislera w Wiedniu i tam Neaman również znajdował się w gronie jurorów. Śmietanie bardzo zależało na tym, żeby studiować u tego właśnie pedagoga. Rekomendacja i starania Yfraha Neamana spowodowały, że skrzypek został doceniony i nagrodzony stypendium British Petrol jako jedyny niebrytyjski instrumentalista, dzięki czemu studia za granicą stały się możliwe. U tego właśnie pedagoga jesienią 1980 roku artysta rozpoczął podyplomowe studia solistyczne przy Guidhall School of Music & Drama w Londynie.

Pierwszy rok był okresem adaptacji do nowego kraju i wymagań systemu edukacyjnego. Grand Prix zdobyte na recitalu konkursowym po pierwszym roku studiów, jak również ponowne skuteczne zabiegi nieocenionego profesora Yfraha Neamana spowodowały przyznanie artyście stypendium prywatnego na kontynuację studiów w Londynie. Kiedy przyjechał 8 grudnia do Polski na święta, po kilku dniach, 13 grudnia 1981 roku, zaczął się stan wojenny. „To był ogromny wstrząs. Wszyscy musieli pójść do biur i oddać paszporty. Ale ja studiuje w Londynie” – oponował artysta. „Pan studiował w Londynie” – odpowiedział urzędnik. „Myślałem, że wszystko się skończyło po pierwszym roku studiów i już więcej nie będę mógł pojechać do Wielkiej Brytanii. A jednak wyleciałem z Polski już 11 stycznia. To była sensacja! Byłem jednym z niewielu, którym się to udało”. Zaznacza, że miał szczęście opuścić kraj w stanie reżimu dzięki pomocy znajomego. Było to przeżycie tak silne, że chociaż wcześniej nie planował pobytu w Anglii dłuższego niż lata podyplomowych studiów, stan wojenny spowodował zmianę jego życiowych planów. Wkrótce po wyjeździe z Krakowa zagrał w Londynie na koncercie „Pomoc medyczna dla Polski”, wyrażając tym samym swój protest przeciwko polskiemu reżimowi.

Rodzina, u której skrzypek wynajmował pokój, przejęta jego przeżyciami związanymi ze stanem wojennym, wykazała wielkie zaangażowanie i skutecznie pomogła 26-letniemu muzykowi w kwestii szczególnie dla niego ważnej

¹ E. Kozakiewicz, *Kariera nie za wszelką cenę*, „Gazeta Krakowska”, 1–2 II 1997.

– znalezienia możliwości gry na najlepszym instrumencie. Współmieszkańcy pokochali jego muzykę, dostrzegli wyjątkowy potencjał i bardzo mu sprzyjali.

„Byli zamożni, założyli fundację, która kupiła instrument neapolitański, skonstruowany w pierwszej połowie XVIII wieku przez znakomitego włoskiego lutnika Nicolo Gagliano – wspomina z radością Śmietana – Wcześniej miałem instrument średniej, nawet słabej jakości. Na skrzypcach Gagliano gram do dziś”.

Wśród umiejętności, jakie musiał zdobywać na swej drodze, była niełatwa konieczność reklamowania samego siebie, jednak niezbędna, aby realizować zaplanowane postępy w karierze. W tym zakresie nie do przecenienia jest także znaczenie wielu kontaktów.

Na szczególną uwagę zasługuje udział Śmietany w 1982 roku w kolejnej edycji Konkursu Skrzypcowego im. Carla Flescha, który stał się przełomem w jego karierze. Skrzypek otrzymał wówczas II nagrodę oraz nagrodę publiczności i występował w telewizji. Sukces na tym konkursie przyniósł mu sławę i wiele prestiżowych propozycji, jak regularne zaproszenia do Radia 3 BBC oraz wiele koncertów umożliwiających wspinanie się coraz wyżej.

Ponad 10 lat artysta współpracował z London Symphony Orchestra. Bardzo ważne znaczenie miały przesłuchania na stanowisko koncertmistrza gościnnego Europejskiej Orkiestry Kameralnej pod patronatem i dyrekcją światowej sławy dyrygenta Claudia Abbado. Śmietana zaproszony jako koncertmistrz od 1986 roku odbywał liczne tournée z tą orkiestrą. W czasach, gdy nie było Unii Europejskiej i organizowanie wizy wjazdowej oraz pobytowej zajmowało dwa tygodnie, wymagało stania w kolejkach oraz doświadczania biurokracji, podróżujący artysta miał duże przeszkody i wspomina je jak gehennę.

Lata pracy do 2000 roku były szczególnie intensywne: muzyk grał w orkiestrach symfonicznych, kameralnych i solo. Gra z najbardziej prestiżowymi orkiestrami świata przynosiła mu wiele satysfakcji, ale nie zdecydował się na etat w orkiestrze, ponieważ nie pozostawiałoby to wystarczającego czasu na indywidualną pracę nad lepiej słyszalnym własnym dźwiękiem, którą uważa za bardzo istotną.

Ważne są zasługi Krzysztofa Śmietany w promocji muzyki polskiej w Wielkiej Brytanii i innych krajach. Wielokrotnie zachwyił wykonaniem obu koncertów skrzypcowych Karola Szymanowskiego z BBC Symphony Orchestra, np. w 1993 roku w prestiżowym Queen Elisabeth Hall. W tym samym roku podczas prezentacji muzyki polskiej w Radio 3's Polska prasa napisała *Polska! Strikes gold*. Było to w BBC's Maida Vale Studios, w którym Matthias Bamert dyrygo-

wał BBC Symphony Orchestra i wraz z solistą Krzysztofem Śmietaną wykonali dzieła polskie. Wśród nich największe wrażenie wywarł „I koncert skrzypcowy” Szymanowskiego, nazwany przez krytyka Davida Murraya *cudem jedynym w swoim rodzaju*. Autor pisał o budzącym podziw soliście Krzysztofie Śmietanie, którego wykonanie brzmiało mu w uszach jak śpiew syreni jeszcze cztery godziny po zakończeniu koncertu.

Jedną z głównych kompozycji w repertuarze Śmietany jest „Koncert skrzypcowy” Andrzeja Panufnika. Artyści znali się osobiście. Krzysztof Śmietana zasłużył się jako wykonawca tego dzieła w wielu miejscach na świecie i często jest wybierany spośród muzyków w celu zaprezentowania swojej interpretacji tej kompozycji. „To wspaniała, piękna muzyka. Ten utwór miał duży wpływ na moją karierę” – zapewnia skrzypek.

Śmietana nagrał to dzieło na wydanej przez wytwórnię Conifer płycie pt. „Panufnik – Violin Concerto, Hommage a Chopin, Bassoon Concerto”. Zarówno album, jak i prezentujące go koncerty zyskały najwyższe uznanie brytyjskich krytyków muzycznych wyrażone w recenzjach prasowych. „CD Review”, które wyróżniło to nagranie jako płytę miesiąca, zapewniało, że skrzypek potrafił wybitnie przekazać w swym wykonaniu intencje kompozytora, specyficzny, niepowtarzalny muzyczny idiom Panufnika. Ta ważna recenzja nie tylko zawiera wiele superlatywów, zainteresowany płytą krytyk zachęcał wytwórnię Conifer do nagrania następnego albumu z muzyką polską, podpowiadał nawet konkretne utwory Panufnika². To przykład oddziaływania sztuki Śmietany w Wielkiej Brytanii oraz jego wkładu w promocję polskości.

W 1997 roku Krzysztof Śmietana wystąpił na najbardziej prestiżowym festiwalu muzyki klasycznej na świecie – PROMS. Artysta zagrał „Rondo A-dur” Schuberta na skrzypce i orkiestrę smyczkową.

„Niesamowite przeżycie – wspominał. – Koncerty odbywają się w pięknej, ogromnej sali ze wspaniałą akustyką, wrażenia i atmosfera są niezapomniane. Nigdy przedtem ani potem nie grałem dla tak wielkiej publiczności. Słuchacze w Royal Albert Hall naprawdę kochają muzykę i doceniają ją oraz wysiłek artysty na estradzie. Publiczność jest bardzo sympatyczna i spontaniczna, zwłaszcza ta stojąca. Występ na PROMS to wielki zaszczyt”.

Niedługo po tak wielkich laurach, około 1998–1999 roku, artyście zdarzyło się nagle nieszczęście – wypadek samochodowy, którego skutki były dramatyczne. Skrzypek miał pęknięty krąg szyjny, ręce mu cierpły i przez długi czas nie

² EL, *Classical CD of the month, Panufnik*, „CD Review”.

mógł grać, gdyż stwarzało to zagrożenie sforsowania ręki. Zwracał się do różnych, poleconych przez znajomych, neurologów w Londynie i starał się zrobić wszystko, co możliwe, żeby znaleźć sposób na powrót do zdrowia i wykonywania muzyki, nikt jednak nie mógł znaleźć rozwiązania tego decydującego dla życia problemu. Przez rok nie mógł grać. Wiele koncertów odwołał, niewiadome były jego dalsze losy muzyczne. Szczęśliwie znalazł w końcu specjalistę – osteopatę, który pomógł mu doprowadzić dłoń do stanu, który bez obaw pozwala dalej być muzykiem.

W latach 2000–2017 artysta zrealizował między innymi swe zamiłowanie do kameralistyki, występując np. z Trio Cracovia (Julianem Tryczyńskim – wiolonczelistą i Jerzym Tosikiem -Warszawiakiem – pianistą). Był współzałożycielem tego zespołu i grał w nim 19 lat (1996–2012). Wytwórnia DUX wydała następujące płyty Trio Cracovia: „Areński – Dvořák” (2005), „Beethoven – Shostakovich” (2006), „Beethoven – Rachmaninow – Brahms” (2008).

Krzysztof Śmietana grał muzykę kameralną także z bratem Jarosławem Śmietaną, wykonując program zawierający utwory klasyczne i jazzowe. Kiedy Jarosław zachorował, przyjaciele, w tym redaktor naczelny „Jazz Forum” – Paweł Brodowski, organizowali koncerty, wielu występowało na nich, aby zebrać środki na uratowanie jego zdrowia i życia. Muzycy „grali dla Jarka” w Polsce, w Chicago, była to niezapomniana akcja ratowania z największym sercem kogoś wyjątkowego. Jarosław Śmietana zmarł w 2013 roku, był wybitnym, niezapomnianym gitarzystą jazzowym. Koncerty nadal się odbywają i są poświęcone jego pamięci.

Krzysztof Śmietana występuje stale z London Mozart Trio (Colin Stone – fortepian i najpierw Leonid Gorokhov, następnie Sagi Hartov – wiolonczela). Od 2000 roku Śmietana rozwinął swoją działalność dydaktyczną, do której przywiązuje wielką wagę: „Uważam, że praca dydaktyczna bardzo przyczynia się do rozwoju artystycznego” – zapewniał. Krzysztof Śmietana prowadzi liczną klasę w Guildhall School of Music & Drama w Londynie oraz wiele zajęć z muzyki kameralnej, a jednocześnie koncertuje. Prowadzi kursy mistrzowskie w Wielkiej Brytanii, USA, Polsce i Niemczech. Najbliższe plany artystyczne obejmują nagrywanie wraz z pianistą Colinem Stone’em płyty, której program będzie zawierał sonaty Busoniego i Respighiego.

Wnioski, do których dochodził podczas swego życia artystycznego, przybliżają jego warsztat pracy i są drogowskazem dla studentów, a wśród nich np.: dążenie w wykonaniach do przekazywania woli kompozytora jak najbardziej wiernie, z muzyczną szczerością, niepokazywanie siebie samego nadmiernie, wnikanie w głąb utworu, wówczas nietrudno uzyskać prostotę przekazu i na-

turalność w budowaniu frazy, dbałość o właściwe wydobywanie dźwięku, gdyż zanikająca obecnie finezja gry na instrumencie zastępowana jest coraz częściej przez bezosobową grę, rozwijanie wyobraźni muzycznej i indywidualności, wiara w to, co się robi, oraz, podsumowując, kolosalna praca nad warsztatem.

Prasa od lat ocenia Krzysztofa Śmietanę jako skrzypka o wyjątkowym talencie i wszystkich zaletach, które powinny cechować muzyka. Zaliczany do grona najlepszych, w muzycznie doskonałej grze porównywany do Itzaaka Perlmana³, uznawany za muzycznego mistrza, czołowego skrzypka („he is definitely a rising star”, „top violinist”). W trakcie swej drogi artystycznej był coraz lepiej rozpoznawany ze względu na swoje rzadko spotykane zdolności, wyróżnił się spośród wielu innych znakomitych muzyków indywidualnymi cechami gry, jak: piękno i miękkość tonu, imponująca kolorystyka, wydobywanie frazy zbliżonej do śpiewu, swoboda smyczkowania, dbałość o detal, umiejętność wybitnego odczytywania partytury. Artysta wystąpił w większości największych i najważniejszych sal koncertowych Londynu i innych miast Wielkiej Brytanii, także m.in. w USA, Niemczech, Izraelu, Finlandii i Polsce.

O sukcesach Krzysztofa Śmietany zdecydowały przede wszystkim: talent i ogromna praca oraz bardzo ważne i skuteczne działania ludzi, którzy dostrzegli tę unikatowość, grę i cechy wybitnego człowieka; także umiejętne wybory życiowe, organizacja czasu w taki sposób, by nie zabrakło go na indywidualne i regularne ćwiczenia w skupieniu nad pięknym dźwiękiem, rozwój artystycznej osobowości i duchowości m.in. przez stałe czerpanie i poszukiwanie inspiracji.

Zwłaszcza obecnie – gdy słowo „Polska”, „Polacy” coraz częściej budzi na świecie niepokój, strach, dezaprobatę – jest ogromnie ważne, by każdy mógł opowiedzieć o wkładzie najbardziej zasłużonych Polaków w kulturę Wielkiej Brytanii historycznie i współcześnie. W czasach niechęci do emigrantów, zwłaszcza niezakorzenionych, i eliminowania poprzez finanse i politykę tych najambitniejszych, trzeba przypomnieć, że Polska, Wielka Brytania i cały świat straciłyby Josepha Conrada – Józefa Korzeniowskiego, ponieważ jak sam zapewniał, gdyby nie pisał po angielsku – a więc zapewne i nie wyjechał – nie pisałby w ogóle. Warto również podkreślić, że Chopin także był emigrantem...

Zamierzonym efektem tego referatu – w związku z przemyśleniem wspomnianego przykładu Krzysztofa Śmietany, którego temat wart jest kontynuacji w formie książki – jest zainspirowanie każdego odbiorcy do dalszego doskonalenia samego siebie oraz skutecznego działania, a także zachęcania do tego innych Polaków w swoich kręgach.

³ S. Pettit, *Paying geared to musical purity*, „The Times”.

BIBLIOGRAFIA

OPRACOWANIA

- EL, *Classical CD of the month, Panufnik*, „CD Review”.
- Kozakiewicz E., *Kariera nie za wszelką cenę*, „Gazeta Krakowska”, 1–2 II 1997.
- Pettitt S., *Paying geared to musical purity*, „The Times”.

DYSKOGRAFIA

- „Areński – Dvořák. Piano trios”, Trio Cracovia, DUX, 2005.
- „Beethoven – Shostakovich. Piano trios”, Trio Cracovia, DUX 2006.
- „Brahms. Piano trios”, Trio Cracovia, DUX, 2008.
- „Panufnik – Violin Concerto, Hommage à Chopin, Bassoon Concerto”, Conifer, 2009.

SYLWIA PRAŚNIEWSKA

THE POLE ON THE MUSICAL OLYMPUS – THE ARTISTIC WAY UP OF KRZYSZTOF ŚMIETANA

SUMMARY

Krzysztof Śmietana left Poland in 1980 to study in London as the only recipient of the British Petroleum Scholarship who was not a British national. After returning to Poland in December 1981 to spend Christmas with his family, martial law was suddenly imposed and Śmietana was denied the right to leave for London and told his studies there had concluded. Fortunately, a friend helped him return to London where he subsequently expressed his outrage and sorrow, protesting against the regime in Poland during the „Medical Support for Poland” concert.

Back in Great Britain, his artistry was quickly realised. He was invited to perform in the most prestigious halls and appeared on BBC Radio 3 with the highest appreciation in many critics’ reviews. Throughout many of these concerts Śmietana had brought to light concertos by Szymanowski and Panufnik, was guest concertmaster of orchestras such as the LSO – PROMS at the Royal Albert Hall are examples of his abundant successes.

The family from whom he rented a room were so full of admiration for his artistic endeavours that they made a beautiful 18th Century Neapolitan violin available for Śmietana.

Owing to his clarity of musical ideas and ample attention to detail, Krzysztof Śmietana has reached the summits of classical music and taken his place among the very best.

Keywords: Krzysztof Śmietana, real Polish traits, solidity, individuality, outstanding, scholarships, networking